

Universal Xalqaro Ilmiy Jurnal

Jurnalning bosh sahifasi: <https://universaljurnal.uz>

Universal International Scientific Journal

e-ISSN: [3060-4540 \(online\)](https://doi.org/10.30604/2024.1.5)

Year: 2024 Issue: 1 Volume: 5

Published: 24.08.2024 <https://universaljurnal.uz>

International indexes

GOOGLE SCHOLAR
CROSSREF (OAK BAZA)
ZENODO
OPEN AIRE
EUROPUB
RESEARCHGATE (OAK BAZA)
SJIF

Mirzayeva Husnida Dilshodbek qizi

Qo'qon universiteti

Ta'lim muassasalarining

boshqaruvi yo'nalishi magistranti

Uzbekistan

MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTLARI RAHBARLARINING AHLOQIY SIFAT KOMPETENSIYALARI

Annotatsiya: Ta'lim sifatining takomillashib borishi natijasida bugungi kun maktabgacha ta'lim tashkilotlari rahbarlarining ma'naviy qiyofasi va maqsadlari ham o'zgacha ko'rinish kasb etmoqda. Har bir maktabgacha ta'lim tashkilotlari rahbarlar o'z faoliyatini o'ziga xos yo'nalishda tashkil etish yo'llarini aniqlashga intilib bormoqda. Shu o'rinda maktabgacha ta'lim tashkilotlari rahbarlari hamda ushbu faoliyatga kirib kelayotgan bo'lajak maktabgacha ta'lim tashkilotlari rahbarlar ham o'zida kasbiy layoqatni oshirish uchun tinimsiz izlanishda davom etmoqdalar. Ushbu maqolada maktabgacha ta'lim tashkilotlari rahbarlarining ahloqiy sifat kompetensiyalari yoritib berilgan.

Kalit so'zlar: kompetentlik, maktabgacha ta'lim tashkilotlari rahbarlarining ahloqiy sifat kompetensiyalari, shaxsiy fazilatlar, kasbiy faoliyatga oid kompetensiyalar, ijtimoiy kompetensiyalar

Abstract: As a result of the improvement of the quality of education, the spiritual image and goals of the leaders of pre-school education organizations are becoming different today. Leaders of each preschool educational organization are trying to find ways to organize their activities in a unique direction. At the same time, the leaders of pre-school education organizations and the future leaders of pre-school education organizations, who are entering this activity, continue to constantly seek to improve their professional abilities. This article highlights the moral quality competencies of the heads of preschool educational organizations.

Key words: competence, moral quality competences of the heads of pre-school educational organizations, personal qualities, professional competences, social competences

Аннотация: В результате повышения качества образования духовный облик и цели руководителей организаций дошкольного образования сегодня становятся иными. Руководители каждой дошкольной

образовательной организации пытаются найти пути организации своей деятельности в уникальном направлении. При этом руководители организаций дошкольного образования и будущие руководители организаций дошкольного образования, вступающие в эту деятельность, продолжают постоянно стремиться к совершенствованию своих профессиональных способностей. В данной статье освещаются морально-качественные компетенции руководителей дошкольных образовательных организаций.

Ключевые слова: компетентность, морально-качественные компетенции руководителей дошкольных образовательных организаций, личностные качества, профессиональные компетенции, социальные компетенции.

Language: Uzbek

Citation: Mirzayeva Husnida Dilshodbek qizi , M. H. D. qizi. (2024). MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTLARI RAHBARLARINING AHLOQIY SIFAT KOMPETENTSIYALARI. Universal Xalqaro Ilmiy Jurnal, 1(5), 27–31. Retrieved from <https://universaljurnal.uz/index.php/jurnal/article/view/1086>

Doi: <https://doi.org/10.5281/zenodo.13682719>

Zamon rivojlanib borar ekan, har bir faoliyat o'zida yangicha usullarni qo'llash zaruratini keltirib chiqaradi. Xususan, maktabgacha ta'lim tashkilotlari rahbarlari rivojlanishning eng muhim bo'g'inida turganliklari tufayli, mazkur maktabgacha ta'lim tashkilotlari rahbarlarlar zimmasiga chuqur mas'uliyatni yuklaydi. Bu mas'uliyatli vazifani samarali ado etishda maktabgacha ta'lim tashkilotlari rahbarlar o'zida kasbiy kompetentlikni shakllantirgan bo'lishi g'oyatda muhimdir.

Kompetentlik – kasbiy mahorat belgisi sifatida pedagogdan talab qilinayotgan xususiyatdir.

“Kompetentsiya” va “kompetentlik” atamaları o'zakdosh so'zlar bo'lib, ular g'arb ilmiy adabiyotida XX asrning 60 yillari oxiri, 70 yillarda paydo bo'ldi. “Kompetentsiya” atamasi milliy pedagogikada XX asrning 90 yillaridan e'tiboran ishlatila boshlandi Bugungi kunda davlatimiz tomonidan ko'rsatilayotgan e'tibor va g'amxo'rlik barcha tarbiyachi hamda pedagoglarning o'z ustida ishlashi, tinmay izlanish olib borishi hamda ta'limiy faoliyatlarni zamon talablari darajasida, ilmiy asosda tashkil etishlari uchun zaruriy sharoitlarni yaratib berish bilan bir qatorda bu

sohaga yosh mutaxassislar kelib qolishiga imkoniyat yaratmoqda, bu esa o'z navbatida maktabgacha ta'lim tashkilotirahbarlari oldiga yanada yangi vazifalar qo'yadi.

Kompetentlik-ma'lum bir holat xususida to'g'ri mulohaza yuritish imkoniyatini beradigan bilimga ega bo'lish, dalil isbotli fikr, kishining muayyan sohada saviyasini ifoda etadigan atama[1].

Ba'zi olimlar "kompetentlik"ni amaliy va nazariy bilimlar, kognitiv qobiliyatlar, xatti-harakatlar va ish faoliyatini yaxshilash uchun foydalaniladigan qadriyatlarining kombinatsiyasi deb biladilar yoki yaxshi malakaga ega bo'lish, muayyan ro'lni bajarish qobiliyatiga ega bo'lish holatidir. Masalan, boshqaruv kompetensiyasi tizimli fikrlash va hissiy intellektni, ta'sir qilish va muzokaralar olib borish ko'nikmalarini o'z ichiga olishi mumkin.

Kompetentlik (Competence) bo'yicha tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, kompetentsiya juda murakkab va keng qamrovli tushunchani qamrab oladi va turli olimlar kompetentsiyaga turli xil ta'riflarga bergan.

-1982 yilda Zemek kompetentsiyani aniqlash bo'yicha tadqiqot o'tkazdi. U malaka nima ekanligini sinchikovlik bilan baholash uchun trening sohasidagi bir nechta

mutaxassislar bilan suhbatlashdi. Suhbatlardan so'ng u shunday xulosaga keldi: "Komplektlikni nima qilish haqida aniq va noyob kelishuv mavjud emas".

-Arzesh kompetentlik modeli (2018): "Kompetentlik – bu shaxs faoliyatini samarali bajarishga olib keladigan bilim, qobiliyat, ko'nikma, tajriba va xatti-harakatlar qatoridir. Qobiliyatni o'lchash mumkin va uni o'qitish orqali rivojlantirish mumkin. U kichikroq me'zonlarga ham ajratiladi"[2].

L.M.Mitina pedagogik kompetentlik - deganda "predmet haqidagi bilimlar, o'qitish metodikasi va didaktikasi, pedagogik muloqot ko'nikma va malakasi, shuningdek o'z-o'zini rivojlantirish, o'z-o'zini takomillashtirish, o'z-o'zini amalga oshirish usullari va vositalarining uyg'un birlashishini tushungan"[3].

"Kompetentlik" (ingl. "competence" – "qobiliyat") – faoliyatda nazariy bilim-lardan samarali foydalanish, yuqori darajadagi kasbiy malaka, mahorat hamda iqtidorni namoyon eta olish "Kompetentlik" tushunchasi ta'lim sohasiga psixologik ilmiy izlanishlar natijasida kirib kelgan. Psixologik nuqtai nazardan kompetentlik "noan'anaviy vaziyatlar, kutilmagan hollarda mutaxas-sisning o'zini qanday tutishi, muloqotga kirishishi, raqiblar bilan o'zaro muno-sabatlarda yangi yechim topishi, noaniq vazifalarni bajarishda, ziddiyatlarga to'la ma'lumotlardan foydalanishda, izchil rivojlanib boruvchi va murakkab jarayon-larda harakatlanish rejasiga egalik"ni anglatadi[4].

Zamonaviy jamiyat yoshlari uchun turli kompetentlik xususiyatlariga ega bo'lish talab etilayotgan bugungi jarayonda, avvalo, ma'naviy-axloqiy kompetentlik tushunchasi mohiyatini anglash hamda ushbu kompetentlik

sifatlarini o'zida aks ettirish global muhit yoshlari uchun muhim sanaladi.

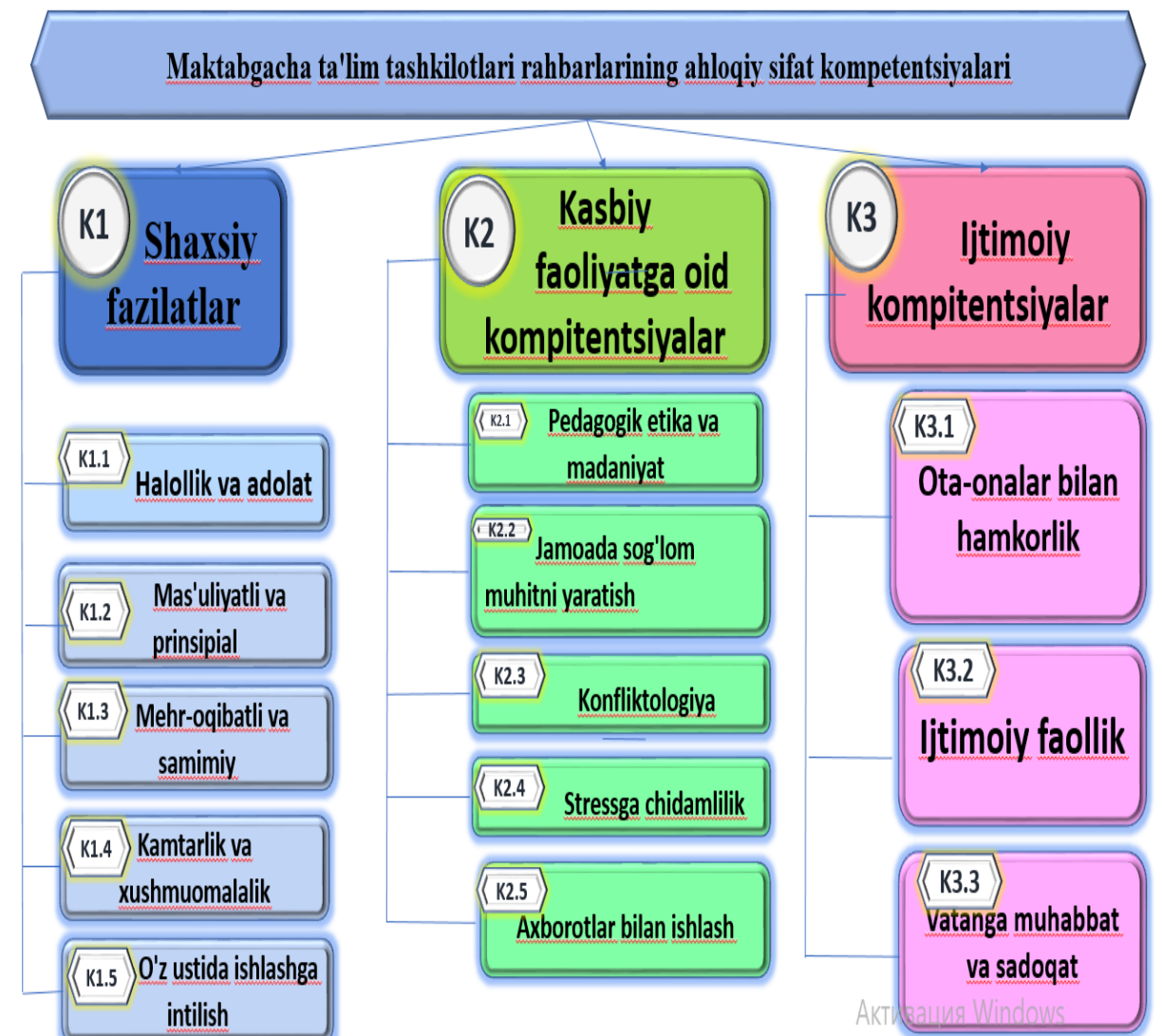
Axloq va ma'naviyat chuqur ichki o'zaro aloqadorlikka ega. Zero, ma'naviyat individ mansub bo'lgan guruhlar axloqi ta'sirida yuzaga keladi, axloq esa, o'z navbatida, guruh a'zolari bo'gan individlar ma'naviya-tining o'zaro tutash ommaviy munosabatlarida namoyon bo'ladi. Axloq - ma'naviyatning tarkibiy qismi sifatida shaxs kamolotining yuqori bosqichi sanaladi. Zero, axloq, axloqiy me'yorlarsiz shaxsning ruhiy va jismonan yetukligining mezoni bo'lgan ma'naviy kamolotga erishib bo'lmaydi. Shuning uchun ham ma'naviy-axloqiy tarbi- yada uzviylik, aloqadorlik dialektik xarakterga ega bo'lib, shaxsning ma'naviy-axloqiy shakllanishida muhim sanaladi[5].

Axloq (arabcha - xulq-atvor ma'nosini bildiradi) ijtimoiy ong shakllaridan biri bo'lib, ijtimoiy munosabatlar hamda shaxs xatti-harakatini tartibga soladigan qonun qoidalar majmuidir. Axloq - shaxs yoki guruh faoliyatini baholash orqali jamiyatdagi munosabatlarni boshqarish mexanizmi. Axloq shunchaki munosabatlarni tartibga keltirish uchungina emas, balki ularni uyg'unlashtirish uchun ham zarur. Munosabatlarni boshqarish ikki xil usul bilan amalga oshiriladi: xulq-atvorni rag'batlantirish va jazolash[6].

Hozirgi zamonda maktabgacha ta'lim tashkiloti rahbarining kognitiv kompetentligini metodikasini nazariy asoslashda mazmun mohiyatiga etibor qaratish tushunchalarining nisbati yo'nalishidagi muammolar eng dolzarb muammolardan biri hisoblanadi. Bularning ichida ko'proq yo'nalishi

Maktabgacha ta'lim tashkilotlari rahbarlarining ahloqiy sifat kompetentsiyalari ularning kasbiy faoliyati davomida namoyon

bo'ladigan axloqiy fazilatlar, qadriyatlar va tamoyillar majmuasidir. Bu kompetentsiyalar (1-rasm).

1-rasm. Maktabgacha ta'lim tashkilotlari rahbarlarining ahloqiy sifat kompetentsiyalari

1. Shaxsiy fazilatlar:

* Halollik va adolat: Rahbar o'z faoliyatida halollik va adolat tamoyillariga sodiq qoladi, barchaga nisbatan xolis va hosiyaqli munosabatda bo'ladi.

* Mas'uliyatli va prinsipial: Rahbar o'z qarorlari va harakatlari uchun javobgarlikni o'z zimmasiga oladi, qiyin vaziyatlarda ham o'z

prinsiplariga sodiq qoladi.

* Mehr-oqibatli va samimiy: Rahbar bolalarga, ota-onalarga va hamkasblariga nisbatan mehr-oqibatli va samimiy munosabatda bo'ladi, ularning ehtiyojlarini tushunadi va qo'llab-quvvatlaydi.

* Kamtarlik va xushmuomalalik: Rahbar o'zining bilimi va tajribasini boshqalarga ko'z-

ko'z qilmaydi, hammaga xushmuomalalik bilan muomala qiladi.

* O'z ustida ishlashga intilish: Rahbar o'zining kamchiliklarini bartaraf etish va ijobiy fazilatlarini yanada rivojlantirish ustida doimiy ishlaydi.

2. Kasbiy faoliyatga oid kompetentsiyalar:

* Pedagogik etika va madaniyat: Rahbar pedagogik etika va madaniyatga rioya qiladi, o'zining xatti-harakati va so'zlari bilan bolalarga ijobiy o'rnak bo'ladi.

* Jamoada sog'lom muhitni yaratish: Rahbar jamoada o'zaro hurmat, ishonch va hamkorlikka asoslangan sog'lom muhitni yaratadi.

* Konfliktologiya: Rahbar nizoli vaziyatlarni konstruktiv hal qilish yo'llarini biladi va qo'llay oladi.

* Stressga chidamlilik: Rahbar stressli vaziyatlarda o'zini tuta oladi va samarali qarorlar qabul qiladi.

* Axborotlar bilan ishlash: Rahbar axborotlarni to'plash, tahlil qilish va ulardan

samarali foydalana oladi.

3. Ijtimoiy kompetentsiyalar:

* Ota-onalar bilan hamkorlik: Rahbar ota-onalar bilan samarali hamkorlikni yo'lga qo'yadi, ularning fikrlarini tinglaydi va birgalikda tarbiya masalalarini hal qiladi.

* Ijtimoiy faollik: Rahbar jamiyat hayotida faol ishtirok etadi, o'zining bilim va tajribasini boshqalar bilan baham ko'radi.

* Vatanga muhabbat va sadoqat: Rahbar o'z Vatani va xalqiga muhabbat va sadoqat ruhida tarbiyalangan, milliy qadriyatlarni hurmat qiladi.

Xulosa qilib aytish mumkinki, maktabgacha ta'lim tashkilotlari rahbarlarining yuqorida sanab o'tilgan ahloqiy sifat kompetentsiyalarga ega bo'lishi ularga jamoani samarali boshqarish, bolalarning har tomonlama rivojlanishi uchun qulay shart-sharoitlar yaratish va jamiyatimizda munosib avlodni tarbiyalashdek mas'uliyatli vazifani muvaffaqiyatli bajarish imkonini beradi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Turdiyev N. Sh, Asadov Yu.M, Akbarova S.N, Temirov D.Sh. Umumiy o'rta ta'lim tizimida o'quvchilarning kompetensiyalarini shakllantirishga yo'naltirilgan ta'lim texnologiyalari. -T.:T.N.Qori Niyoziy nomidagi O'zbekiston Pedagogika fanlari ilmiy tadqiqot institute, 2015. 160-b
2. Maaleki, Ali (9 April 2018). The ARZESH Competency Model : Appraisal & Development Manager 's Competency Model. Lambert Academic Publishing. p. 18. ISBN 9786138389668.
3. Mitina L.M (2004). Психология труда и профессионального развития учителя. - М.: Академия. - 320 с.
4. Muslimov N.A., Usmonboeva M.H., Sayfurov D.M., To'raev A.B. / Pedagogik kompetentlik va kreativlik asoslari – Toshkent, 2015. – 120 b.
5. <https://cyberleninka.ru/article/n/bo-lajak-o-qituvchilarini-kasbiy-kompetentligini-rivojlantirishning-pedagogik-shart-sharoitlari/viewer>
6. <https://cyberleninka.ru/article/n/o-quvchilarda-ma-naviy-axloqiy-tarbiya/viewer>
7. <https://uz.wikipedia.org/wiki/Axloq>.